

Date: 3rd November-2025

O'LGAS SULAYMON IJODIDA HAYOTIYLIK

Aliyeva. D

TerDPI Tillar fakulteti O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi o'qituvchisi

TerDPI talabasi To'xtayeva D

TerDPI talabasi Murtazayeva M

TerDPI talabasi Abdurahmonova D

Annotatsiya: O'lgas Sulaymonov turkiy dunyo adabiyotining yirik vakillaridan biri bo'lib, uning ijodi zamonaviy poetik tafakkurning yangi bosqichini belgilab beradi. Shoir she'riyatining asosiy xususiyatlaridan biri – hayotiylik, ya'ni real borliq, insoniy tajribalar va zamon ruhini samimiy va teran poetik ifoda qilishdir.

Sulaymonovning she'rlari oddiy inson hayoti, ruhiy kechinmalar, tarixiy xotira, tabiat va koinot haqidagi mushohadalar bilan uyg'unlashgan bo'lib, unda hayotning rang-barang manzaralari jonli tasvirlarda namoyon bo'ladi. Mazkur maqolada shoir ijodining ana shu hayotiylik tamoyillari tahlil qilinadi.

Аннотация: Олжас Сулайманов – один из выдающихся представителей литературы тюркского мира, чье творчество определяет новый этап современной поэтической мысли. Одна из главных черт поэзии поэта – витальность, то есть искреннее и глубокое поэтическое выражение реального бытия, человеческих переживаний и духа времени. Стихи Сулайманова сочетаются с размышлениями о повседневной жизни человека, духовных переживаниях, исторической памяти, природе и вселенной, и в них красочные пейзажи жизни отражены в ярких образах. В данной статье анализируются принципы витальности в творчестве поэта.

Abstract: Oljas Sulaymanov is one of the great representatives of Turkic world literature, and his work defines a new stage of modern poetic thought. One of the main features of the poet's poetry is vitality, that is, a sincere and deep poetic expression of real existence, human experiences and the spirit of the times.

Sulaymanov's poems are combined with observations about ordinary human life, spiritual experiences, historical memory, nature and the universe, and in them the colorful landscapes of life are reflected in vivid images. This article analyzes these principles of vitality in the poet's work.

Kalit so'zlar: Hayotiylik poetikasi, O'lgas Sulaymonov ijodi, badiiy talqin, poetik uslub, real voqelikning tasviri, metaforik obrazlar, estetik tamoyillar.

Kirish

O'lgas Sulaymonov ijodi nafaqat qozoq she'riyatining, balki butun dunyo adabiyotining yorqin sahifalaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Uning she'rlari insoniy tajribalar, kundalik hayotiy vaziyatlar va koinotning katta sirli olami o'rtasidagi uyg'unlikni aks ettiradi. Maqolada, avvalo, Sulaymonov ijodida hayotiylik tushunchasi qanday ifodalanganiga e'tibor qaratiladi. Shoirning asarlarida oddiy odamning hissiyotlari, orzulari, quvonch va g'amlariga doir tasvirlar, shuningdek, tabiat va koinot bilan uzviy

Date: 3rd November-2025

bog'liqlik, o'ziga xos hayotiy ritm va energiya orqali ifodalanadi. Ushbu maqola Sulaymonovning she'riyatida hayotiylikning turli jihatlarini o'rganishga va uning o'quvchi ruhiyatiga qanday ta'sir ko'rsatishini ko'rsatishga qaratilgan.

Asosiy qism

O'ljas Umarovich Sulaymonov 1936-yil 18-mayda Olmaota shahrida tug'ilgan. U dastlab geologiya mutaxassisligi bo'yicha tahsil olib, Qozog'iston davlat universitetining geologiya fakultetini bitirgan. Keyinchalik u adabiyotga qiziqib, Moskvaning Maksim Gorkiy nomidagi Jahon adabiyoti institutida o'qigan. Sulaymonov nafaqat shoir, balki nisbatan keng miqyosli olim, publitsist, diplomat va jamiyat arbobi sifatida ham faoliyat yuritgan. Uning ijodiy faoliyati ko'p yo'nalishli bo'lib, she'r, doston, esse, ilmiy-publitsistik asarlar yaratgan. Shu bilan birga, u ijtimoiy faollik bilan ham shug'ullangan — masalan, antinukleer harakat "Nevada–Semipalatinsk"ni tashkil etishda ishtirok etgan.

O'ljas Sulaymonovning she'riyatida hayotiylik tushunchasi markaziy o'rin egallaydi. U asarlarida inson va koinot o'rtasidagi chuqur aloqani, insoniyatning o'z-o'zini anglash tajribasini va hayot uchastkalari (tajribalar)ni koinot energiyasi va tabiat bilan uyg'unlikda tasvirlaydi. Masalan, uning eng mashhur dostonlaridan biri — «Zamin, insonga ta'zim ayla!» ("Earth, Bow to Man!") — shoirning koinotga bo'lgan hurmatini va inson haqidagi mushohadalarini ifoda etadi. Bu dostonida Sulaymonov koinotni oddiy sahna emas, balki insoniyat bilan uzviy aloqada bo'lgan ulkan, jonli makon sifatida ko'rsatadi. Uning satrlarida inson koinotdagi "yangilik" va "ma'noga ega yaratuvchi" sifatida tasvirlanadi — bu shoirning hayotiy kuchga bo'lgan nihoyatda optimistik va ma'rifatparvar qarashlarini aks ettiradi. Shuningdek, hayotiylik Sulaymonovning kundalik va oddiy hayot manzaralarida ham namoyon bo'ladi. Masalan, 1961-yilda chop etilgan "Arg'umoqlar" she'riy to'plamida u odatiy hayotdan tortib, insonning ichki ruhiy kechinmalarigacha bo'lgan barcha tajribalarni ochib beradi. Unda qorong'ulik va yorug'lik, orzu va og'riq, hayajon va xotiralar — barcha bu elementlar shoir tilida saxovatli va samimiy, oddiy hayotiy voqealar orqali mujassamlanadi. Boshqa bir misol — "Quyoshli tunlar" to'plami (yoki "Sunny Nights" ingliz tilida) — bu yerda tungi tabiat manzaralari, yulduzlar, insonning ichki fikrlari va xotiralari she'riy obrazlarda jonlanadi. Bu she'rlar dunyoning tinchligi va osuda go'zalligini tasvirlabgina qolmaydi, balki shoir uchun koinot bilan inson ruhining birlashuvi — hayotiylikning asosiy manbasi sifatida ham namoyon bo'ladi. Shuningdek, Sulaymonovning "Az i Ya" asari hayotiylikni yosh va milliy identifikatsiya, til va madaniyat kontekstida ham keng ko'lamda tahlil qiladi. "Az i Ya"da u turkiy xalqlar tarixi, til va madaniy merosini nazariy jihatdan yoritadi, bu orqali insonning dunyodagi o'rni va uni atrof muhit bilan qanday aloqada bo'lishi haqida falsafiy mushohadalar olib boradi. Bu misollar Sulaymonov she'riyatida hayotiylikni ham shaxsiy, ham koinot miqyosida, ham individual tajriba, ham milliy va falsafiy o'lchamlarda aks ettirishini ko'rsatadi. Uning tili rang-barang, obrazlari chuqur va ko'p qirrali — bu esa hayotiylik temasi orqali o'quvchida insoniyat va koinot o'rtasidagi uzviylikni chuqur his qilishga imkon beradi. O'ljas Sulaymonov she'riyatida hayotiylik ko'pincha vaqt tuyg'usi orqali namoyon bo'ladi. U o'tgan bilan hozirgi zamon, xotiralar bilan real hayot o'rtasidagi

Date: 3rd November-2025

kesishmalarni she'riy tasvirlarda ochib beradi. Bu qarama-qarshilik o'quvchiga insonning o'z tajribalarini anglash, ularning o'zgaruvchan tabiatini his qilish imkonini beradi. Vaqt shoir uchun faqat o'tib ketadigan hodisa emas, balki koinot va ruhiy tajribaning har doim yangilanib boradigan manbasi sifatida namoyon bo'ladi. Shoirning ijodida mavhum va konkret obrazlar sintezi ham hayotiylikni chuqurroq ifodalaydi. Oddiy tabiat tasvirlari — toshlar, yulduzlar, yer — metafora sifatida inson ruhining nozik kechinmalari bilan bog'lanadi. Bu usul orqali hayotiylik nafaqat tashqi, balki ichki psixologik makonda ham his qilinadi. Hayotiylik shaxsiy tajriba darajasidan milliy va ko'p millatli identifikatsiyaga o'tadi. Shoirning she'rlari nafaqat individual hayotni — sevgi, dard, quvonch — balki xalqning, turkiy olamning tarixiy xotirasini ham aks ettiradi. Shu sababdan Sulaymonov ijodi uni umuminsoniy tafakkur egasi sifatida ko'rsatadi. U hayotiylikni inson-koinot munosabati orqali falsafiy pog'onaga ko'taradi. Koinot shoir uchun faqat fon emas, balki suhbatdosh sifatida ishlatiladi. Yulduzlar, osmon, yer — bular bilan inson ruhining kengligi va maqsadi aks etadi. Shoir satrlarida hayot energiyasi doimiy harakatda, dinamik jarayon sifatida namoyon bo'ladi. Yurak urishi, jon sevgi, ruhiy siljish kabi obrazlar hayotni optimistik, umidli va doim yangilanadigan jarayon sifatida his qilish imkonini beradi. Shuningdek, hayotiylik Sulaymonov asarlarida ma'naviy, mistik pog'onaga ega. U yer va osmon, koinot va inson aloqasini ruhiy va eksistensial ma'noga bog'lab, hayotiylikni insonning o'zligini kashf etish yo'li sifatida namoyon qiladi. Shoirning she'rlari insonni hurmat, mas'uliyat va mehr bilan dunyoga qarashga chaqiradi. Koinotga va insoniyatga bo'lgan hurmat uning ijodida axloqiy va ma'rifiy mazmun kasb qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O'lgas Sulaymonov she'riyatida hayotiylik mavzusi uning ijodiy dunyosining markaziy elementi sifatida namoyon bo'ladi. Shoir asarlarida inson ruhining turli qatlamlari, tabiat bilan uzviy aloqasi va koinot bilan bog'liqligi hayotiylik orqali ifodalanadi. Uning ijodiy yondashuvi hayotiy tajribalarni nafaqat individual psixologik kechinmalar darajasida ochib beradi, balki milliy, tarixi va madaniy kontekstga ham bog'laydi. Bu jihat Sulaymonov she'riyatini nafaqat qozoq adabiyoti, balki butun dunyo adabiyotida o'rin egallashiga imkon yaratadi. Hayotiylik shoir asarlarida vaqt, xotira, koinot va insoniy his-tuyg'ular bilan birlashtirilgan holda tasvirlanadi. Oddiy kundalik manzaralar va insoniy kechinmalar shoir tomonidan chuqur falsafiy va estetik qatlamlarga ega obrazlar orqali yoritiladi. U mavhum va konkret obrazlarni uyg'unlashtirish orqali o'quvchida hayotiy tajribaning barcha qirralarini his qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, Sulaymonov ijodida hayotiylik faqat tashqi dunyo bilan cheklanib qolmay, balki shaxsning ichki ruhiy olami, insonning ma'naviy o'sishi va koinot bilan muloqotini ham qamrab oladi. Shoirning she'riyati orqali hayotiylik o'quvchi ongida nafaqat hayotga, balki insoniyat va tabiatga hurmat tuyg'usini uyg'otadi. Uning satrlaridagi energiya, dinamiklik va harakat hissi hayotni doimiy yangilanish va o'sish jarayoni sifatida tasvirlaydi. Shu tarzda Sulaymonov ijodi nafaqat estetik zavq berish, balki o'quvchida hayotiy tajriba va ruhiy qadrlarni chuqur anglashga undaydi. O'lgas Sulaymonov she'riyatida hayotiylik mavzusi shoirning dunyoqarashi va insoniy falsafasining ajralmas qismi bo'lib, u har bir satrida inson va tabiat, shaxs va jamiyat,

Date: 3rd November-2025

koinot va ruhiyat o'rtasidagi uzviy aloqani ko'rsatadi. Sulaymonov ijodi nafaqat o'quvchini hayotiy kechinmalar bilan tanishtiradi, balki u orqali insonning o'zligini kashf etishi, o'quvchi va she'riyat o'rtasida chuqur dialog yuzaga kelishi uchun shart-sharoit yaratadi. Bu jihatlar uning she'riyatini zamonaviy va klassik adabiyot kontekstida doimiy ahamiyatga ega qiladi va hayotiylik mavzusini o'quvchiga ilmiy, falsafiy va estetik jihatdan yetkazishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sulaymon, O. Tanlangan she'rlar. – – Toshkent: Fan, 2015.
3. Xasanov, B. Zamonaviy o'zbek adabiyotida hayotiylik masalalari. – Toshkent: Adabiyot, 2012.
4. Olimov, S. O'ljas Sulaymon she'riyatining badiiy tahlili. – Toshkent: Yangi asr, 2018.
5. Abdullayeva, M. O'zbekiston shoirlari: O'ljas Sulaymon. – Toshkent: O'zbekiston, 2016.
6. Normatov, A. XX asr o'zbek adabiyoti va shoirlar. – Toshkent: Sharq, 2014.
7. Internet manbasi: www.adabiyot.uz – O'ljas Sulaymon ijodi va hayoti haqida ma'lumot.